

Mänskliga rättigheter i Europarådet

IHMISOIKEUSKESKUS
MÄNNISKORÄTTSCENTRET
HUMAN RIGHTS CENTRE

Innehåll

I. Europarådet

II. Skydd av de mänskliga rättigheterna

- Europakonventionen
 - Övervakningen av konventionen: Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna
 - Tolkningen av konventionen
- Konventionen mot tortyr och förnedrande behandling

III. Främjande av de mänskliga rättigheterna

- Kommissionären för mänskliga rättigheter
- Främjande av de mänskliga rättigheterna enligt tema

IV. Säkerställande av de sociala rättigheterna

- Europeiska sociala stadgan
- Funktioner med anknytning till hälsa och medicin

DEL I.

Europarådet

IHMINISOIKEUSKESKUS
MÄNNISKORÄTTSCENTRET
HUMAN RIGHTS CENTRE

Europarådet

- Europarådet (ER) grundades i London 1949. Bakom inrättandet av rådet låg Europakongressen i Haag 1948
- ER har för närvarande 47 medlemsländer med ca 800 miljoner invånare
- ER:s huvuduppgift har blivit att skydda de mänskliga rättigheterna
- Flera organ och konventioner som främjar och tryggar de mänskliga rättigheterna är underställda ER

ER:s organisation

DEL II.

Skydd av de mänskliga rättigheterna

IHMISOIKEUSKESKUS
MÄNNISKORÄTTSCENTRET
HUMAN RIGHTS CENTRE

Europakonventionen

IHMISOIKEUSKESKUS
MÄNNISKÖRÄTTSCENTRET
HUMAN RIGHTS CENTRE

Europakonventionen

- Konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna eller Europakonventionen (EKMR) är en konvention som i första hand skyddar de klassiska frihetsrättigheterna
- Alla Europarådets medlemsländer måste ratificera konventionen
- EKMR öppnades för undertecknande 1950
- Finland ratificerade konventionen 1990
- Konventionen har kompletterats med tilläggsprotokoll, som är frivilligt att ratificera
- Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna (EDMR) övervakar att konventionen följs

Konventionens uppbyggnad

- Avdelning I omfattar rättigheter och friheter
- Avdelning II består av bestämmelser om EDMR
- Avdelning III består av diverse bestämmelser
- om bl.a. uppsägning av konventionen och förbehåll vid ratificeringen

Rättigheter som garanteras av konventionen

- **Artikel 1** – Skyldighet att respektera de mänskliga rättigheterna
- **Artikel 2** – Rätt till livet
- **Artikel 3** – Förbud mot tortyr
- **Artikel 4** – Förbud mot slaveri och tvångsarbete
- **Artikel 5** – Rätt till frihet och säkerhet
- **Artikel 6** – Rätt till en rättvis rättegång
- **Artikel 7** – Inget straff utan lag
- **Artikel 8** – Rätt till skydd för privat- och familjeliv
- **Artikel 9** – Tankefrihet, samvetsfrihet och religionsfrihet
- **Artikel 10** – Yttrandefrihet

Rättigheter som garanteras av konventionen

- **Artikel 11** - Mötes- och föreningsfrihet
- **Artikel 12** - Rätt att ingå äktenskap
- **Artikel 13** - Rätt till ett effektivt rättsmedel
- **Artikel 14** - Förbud mot diskriminering
- **Artikel 15** - Avvikelse från konventionsförpliktelse vid nödläge
- **Artikel 16** - Inskränkningar i utlänningars politiska verksamhet
- **Artikel 17** - Förbud mot missbruk av rättigheter
- **Artikel 18** - Begränsning av användningen av inskränkningar i rättigheter

Tilläggsprotokol

- Den egentliga konventionstexten har kompletterats med flera tilläggsprotokoll
- Protokollen har ofta använts till att ändra institutionella och förfarandemässiga ärenden
- Alla tilläggsprotokoll som ändrat den ursprungliga konventionen har krävt enhällig ratificering
- Protokoll som skapar nya rättigheter är valbara

Rättigheter som garanteras av tilläggsprotokollen

- **Protokoll 1:** skydd för egendom, rätt till undervisning, rätt till fria val
- **Protokoll 4 :** rätt att fritt röra sig, förbud mot utvisning av medborgare, förbud mot kollektiv utvisning av utlänningar
- **Protokoll 6:** avskaffande av dödsstraffet
- **Protokoll 7:** rättssäkerhetsgarantier vid utvisning av utlänningar, rätt till överklagande i brottmål, gottgörelse vid felaktig dom, rätt att inte bli lagförd eller straffad två gånger
- **Protokoll 12:** generellt förbud mot diskriminering
- **Protokoll 13:** avskaffande av dödsstraffet under alla förhållanden

Begränsning av rättigheterna

- De artiklar i EKMR som skapar rättigheter har utarbetats genom att i den första delen definieras den rättighet som ska tryggas och i den andra fastställs villkoren för begränsningen av den
- Om en medlemsstat vill begränsa någon rättighet, ska begränsningarna av rättigheterna vara lagliga och lagstadgade
- Medlemsstaten ska alltid sträva efter ett acceptabelt mål med begränsningen och den måste vara absolut nödvändig för att uppnå målet i ett demokratiskt samhälle
- Åtgärdernas omfattning ska också stå i rimlig proportion till det skyddade målet

Observera

- Konventionens rättigheter ska garanteras för alla som omfattas av en medlemsstats jurisdiktion, även de som inte är statens medborgare, om inte annat bestäms
- Konventionen innebär skyldigheter för medlemsstaterna och deras myndigheter, inte för medborgarna: endast staternas brott mot konventionen kan överklagas hos Europadomstolen

Övervakning av efterlevnaden av Europakonventionen: Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna

IHMISOIKEUSKESKUS
MÄNNISKORÄTTSCENTRET
HUMAN RIGHTS CENTRE

Övervakning av efterlevnaden av Europakonventionen

- EKMR övervakas med hjälp av individuella och statliga klagomål samt rapportering
- I praktiken är individuella klagomål, alltså klagomål till EDMR, den viktigaste metoden
- EDMR kan döma ut ekonomisk gottgörelse till den som utsatts för en kränkning
- Utifrån domen kan krävas allmänna åtgärder såsom att göra ändringar i lagstiftningen samt enskilda åtgärder såsom att upphäva en dom eller återföra ärendet för ny behandling
- ER:s ministerkommitté övervakar att EDMR:s domar verkställs

Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna

- EDMR har en domare från varje medlemsstat. Domarna utses av ER:s parlamentariska församling
- EDMR löser fall i sammansättningar med en enda domare, kommittéer med tre domare, kamrar med sju domare och en stor sammansättning med sjutton domare
- Utöver behandlingen av klagomål kan EDMR också på ministerkommitténs begäran ge utlåtanden om tolkningen av konventionen och protokollen
- De högsta nationella domstolarna kan be om ett utlåtande i ärenden som de behandlar, när protokoll 16 träder i kraft

Faser i behandlingen av individuella klagomål

1. Preliminär inofficiell behandling (registrering)
 - har klagomålet framförts enligt anvisningarna
2. Behandling innan beslut fattas om att ta upp klagomålet till prövning
 - uppfyller klagomålet villkoren för prövning
3. Möjlighet till förlikningsförfarande
 - EDMR tar inte ställning till brottet
4. Behandling av sakfrågan
 - juridisk bedömning av fakta
5. Temporär säkringsåtgärd och rättshjälp
 - den temporära säkringsåtgärden är viktig för att den kan användas exempelvis till att stoppa en avvisning eller utvisning

Förutsättningar för prövning

- Klagomålet ska gälla ett påstått konkret brott mot Europakonventionen, som är riktat mot en privatperson, medborgarorganisation eller grupp
- Innan ett klagomål lämnas in ska en stats alla interna rättsmedel användas och klagomålet ska anföras inom sex månader från slutgiltigt beslut
- Förenlighet med bestämmelserna i konventionen
- Förbud mot omprövning
- Klagomålet får inte vara uppenbart ogrundat
- Den klagande måste ha utsatts för betydande olägenhet

Information om att anföra klagomål

- På EDMR:s webbplats finns också svenskspråkiga anvisningar om att anföra klagomål
- Anvisningarna uppdateras tidvis
- Den som har för avsikt att lämna in ett klagomål till EDMR bör läsa anvisningarna omsorgsfullt

Fällande domar för Finland

- Finland har fått fällande domar i bland annat följande ärenden
 - Rättegångens längd
 - Rättegångens rättvisa
 - Skydd för privat- och familjelivet
 - Yttrandefriheten
 - Effektiva rättsmedel

Tolkningen av Europakonventionen

IHMISOIKEUSKESKUS
MÄNNISKORÄTTSCENTRET
HUMAN RIGHTS CENTRE

Tolkningen av Europakonventionen

- EDMR avgör fall genom att tolka dem utifrån sina principer för EKMR och enligt Wienkonventionen om traktaträtten
- Formuleringen i konventionen är alltid utgångsläge för tolkningen
- EDMR följer i allmänhet sin tidigare rättspraxis
- Konventionens syfte och mål beaktas alltid, dvs. i oklara fall ska ett fall avgöras till de mänskliga rättigheternas fördel, snarare än till statens fördel

Tolkningsprinciper

- Subsidiaritetsprincipen
 - EDMR har i uppgift att övervaka att den miniminivå som tryggas i EKMR beaktas
- Effektivitetsprincipen
 - EDMR tryggar praktiska, fungerande och effektiva rättigheter
 - kan leda till att en stat har positiva handlingsskyldigheter trots att formuleringen i EKMR är negativ
- Principen om autonom tolkning
 - Den fristående betydelsen av EKMR:s begrepp i relation till nationella begrepp
- Principen om evolutiv tolkning
 - Doktrinen om "levande dokument", enligt vilken Europakonventionen ska tolkas enligt rådande omständigheter, med flexibilitet i fråga om tidigare tolkningar

Läran om den nationella prövningsmarginalen

- EDMR tolkar också enligt den s.k. läran om den nationella prövningsmarginalen, vars syfte är att fastställa en medlemsstats rätt att i olika grad vara flexibel i sina konventionsåtaganden
- En väsentlig anledning till att använda prövningsmarginalen är att de nationella domstolarna som finns nära medborgarna i vissa fall är bättre ägnade att fatta beslut i ett ärende än övernationella aktörer.
- Exempelvis i fall som berör en medlemsstats medborgares värden har ett nationellt organ bättre möjligheter att bedöma medborgarnas åsikt i värdefrågan.

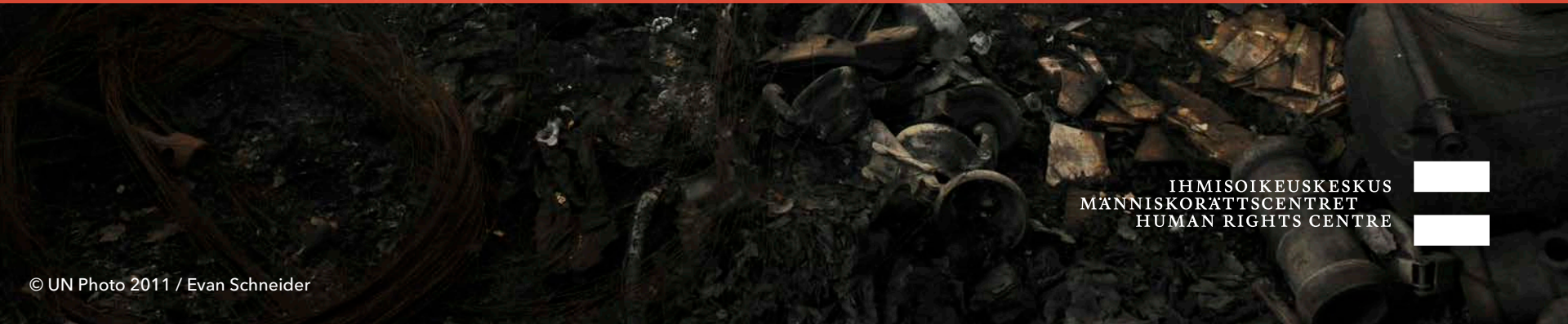
Konsensustolkning

- I EDMR:s rättspraxis är konsensus mellan medlemsstaterna en faktor som avgör prövning marginalens omfattning
- Om konsensus enligt EDMR:s tolkning råder i ett ärende, är en medlemsstats prövning marginal eller spelrum i fråga om ärendet normalt mindre
- Om ingen konsensus råder är prövning marginalen större

Europeisk konvention till förhindrande av tortyr och omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning

IHMISOIKEUSKESKUS
MÄNNISKORÄTTSCENTRET
HUMAN RIGHTS CENTRE

Om konventionen

- Den europeiska konventionen till förhindrande av tortyr och omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning trädde i kraft internationellt 1989
- För Finlands del trädde konventionen i kraft 1991
- Konventionen innehåller ingen definition av tortyr och annan förbjuden behandling, utan hänvisar i det avseendet i sin inledning till artikel 3 i EKMR. Enligt artikeln får ingen utsättas för tortyr eller omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning
- Konventionen gäller inte endast om att motsätta sig fysisk tortyr utan i praktiken betonas den omänskliga och förnedrande behandling som nämns i konventionens namn

Europeiska kommittén till förhindrande av tortyr

- En kommitté till förhindrande av tortyr, som lyder under ER, tillsattes för att övervaka att konventionen följs
- Kommittén strävar efter att förebygga tortyr och illa behandling av frihetsberövade personer
- Till kommitténs befogenheter hör fritt tillträde till en medlemsstat, rätten att röra sig fritt i denna och rätten att inspektera alla slutna inrättningar i medlemsstaten. I praktiken inspekterar kommittén fängelser, polisstationer och mentalsjukhus
- Kommittén inspekterar hela inrättningen och hör personalen samt de frihetsberövade personerna utan personalens närvaro. Kommittén försöker också höra olika medborgarorganisationer

DEL III.

Främjande av de mänskliga rättigheterna

IMMISOIKEUSKESKUS
MÄNNISKORÄTTSCENTRET
HUMAN RIGHTS CENTRE

A close-up portrait of a middle-aged man with a receding hairline, smiling and looking slightly upwards and to the right. He is wearing a dark grey suit jacket over a light blue shirt and a blue and white striped tie. The background is a blurred blue wall with some faint, illegible text.

Kommissionären för mänskliga rättigheter

IHMISOIKEUSKESKUS
MÄNNISKORÄTTSCENTRET
HUMAN RIGHTS CENTRE

Europarådets kommissionär för mänskliga rättigheter

- En oberoende institution inom ER, som inrättades 1999. Syftet är att främja kunskapen om de mänskliga rättigheterna och respekten för dem i medlemsstaterna
- Huvudsakliga uppgifter:
 - sörja för en effektiv övervakning av de mänskliga rättigheterna, hjälpa medlemsstaterna att verkställa ER:s människorättsnormer
 - främja utbildningen och kunskapen om de mänskliga rättigheterna i ER:s medlemsstater samt ge råd och information om skyddet av de mänskliga rättigheterna
 - identifiera eventuella brister i lagar och rättspraxis med tanke på de mänskliga rättigheterna
 - bistå nationella människorättsinstitutioner och andra strukturer för mänskliga rättigheter

Främjande av de mänskliga rättigheterna enligt tema

IHMISOIKEUSKESKUS
MÄNNISKORÄTTSCENTRET
HUMAN RIGHTS CENTRE

Konventionen om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och våld i hemmet

- Trädde i kraft i Finland 2015
- Den s.k. Istanbulkonventionen förpliktar staten att ingripa i alla former av våld mot kvinnor
 - såsom sexuella trakasserier eller andra trakasserier, familjevåld och våld i nära relationer, tvångsgifte samt omskärelse (könsstympning)
- Syftet är att skapa omfattande och samordnade metoder för att
 - förebygga och avskaffa våld mot kvinnor
 - skydda våldsoffer samt
 - ställa förövare av våldshandlingar till svars
 - dessutom är syftet att främja avskaffningen av alla former av diskriminering som gäller kvinnor samt jämställdheten mellan kvinnor och män
- Konventionen betonar förebyggandet av våld

Istanbulkonventionen - innehåll

- I konventionen beaktas att våld i hemmet även kan vara riktat mot män och barn
- Konventionen förpliktar till åtgärder för att stöda våldsoffren
 - exempelvis genom att inrätta kostnadsfria telefonjourer och kriscentra med fritt tillträde för alla kvinnor som utsatts för våld har tillgång
- I konventionen definieras och kriminaliseras flera olika brott, som ska kriminaliseras på nationell nivå om det ännu inte har gjorts
 - Exempelvis sexualbrott ska definieras enligt avsaknad av samtycke, inte enligt använt fysiskt våld

Konventionen om åtgärder mot människohandel

- Trädde i kraft i Finland 2012
- Konventionen syftar till att förebygga människohandel, skydda brottsoffer och lagföra förövare, samt till att främja det nationella och internationella samarbetet
- De stater som har ratificerat konventionen
- övervakas av Europarådets expertgrupp mot människohandel (GRETA)

Europeiska kommissionen mot rasism och intolerans (ECRI)

- ECRI är en kommission som består av självständiga experter som övervakar problem med anknytning till rasism, främlingsfientlighet, antisemitism, intolerans och diskriminering (ras, nationellt/etniskt ursprung, hudfärg, religion, nationalitet, religion, språk)
- ECRI övervakar och analyserar situationen i varje medlemsstat med avseende på rasism och intolerans samt ger förslag till lösningar på de observerade problemen
- Övervakningen i alla medlemsstater genomförs på jämlika grunder i cykler om fem år

Ramkonventionen om skydd för nationella minoriteter

- Trädde i kraft i Finland 1998
- Konventionens syfte är att förebygga att spänningar mellan nationella minoriteter, i praktiken särskilt etniska minoriteter, ska mynna ut i konflikter genom att skydda minoriteterna och samhällets mångfald
- Ingen definition av en nationell minoritet ingår. Parterna i konventionen får själva avgöra vilka grupper situation de beaktar i sina rapporter
- Verkställandet övervakas av ER:s ministerkommitté samt en rådgivande kommitté utifrån periodiska rapporter

Europarådets stadga om regionala språk och minoritetsspråk

- Trädde i kraft i Finland 1998
- Stadgan identifierar minoritetsspråken som en del av det europeiska kulturarvet och försöker främja deras ställning bland de dominerande språken
- Syftet är att skydda små språk som håller på att försvinna, som medborgarna traditionellt använder i sina stater
- Stadgan gäller alltså inte exempelvis invandrares språk
- Övervakas av ER:s expertkommitté, till vilken medlemsstaterna rapporterar vart tredje år

Konventionen om skydd för barn mot sexuell exploatering och sexuella övergrepp

- Trädde i kraft i Finland 2011
- Den s.k. Lanzarotekonventionen kräver kriminalisering av alla former av sexuella övergrepp mot barn, engagemang i förebyggande åtgärder, skydd av offren samt åtal mot misstänkta personer
- Lanzarotekommittén övervakar verkställandet

Andra teman

- Ämnesområden där ER aktivt utarbetar bl.a. ställningstaganden och handlingsprogram, men som inte grundar sig på en konvention eller har egna organ:
 - Invandrarnas rättigheter
 - Rättigheter för personer med funktionsnedsättning
 - Romernas rättigheter
 - Jämställdheten mellan könen
 - Sexuella minoriteters rättigheter

DEL IV.

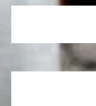
Säkerställande av de sociala rättigheterna

IHMISOIKEUSKESKUS
MÄNNISKORÄTTSCENTRET
HUMAN RIGHTS CENTRE

A photograph showing the backs of three people standing in front of a newspaper kiosk. The kiosk has a red awning with the text 'ROYΛΗΣ 17 & ΕΡΜΟΝ' in white. Various newspapers are displayed on the kiosk, including one with the title 'ΤΡΟΙΚΑ'. The people are standing on a cobblestone street. The image is partially covered by a red semi-transparent banner at the bottom.

Europeiska sociala stadgan

IHMISOIKEUSKESKUS
MÄNNISKORÄTTSCENTRET
HUMAN RIGHTS CENTRE

Europeiska sociala stadgan

- Trädde i kraft 1965, i Finland 1991. Reviderades 1996.
- Syftet med stadgan är att trygga och främja de sociala rättigheterna i Europa genom att ställa minimikrav som de fördragsslutande staterna måste förbinda sig att uppfylla
- En del av de rättigheter som tryggas i stadgan ingår också i andra internationella fördrag
- Stadgan är en s.k. à la carte-överenskommelse, dvs. medlemsstaterna har möjlighet att välja sina förpliktelser

Rättigheter som ingår i stadgan 1

- Rätt till arbete
- Rätt till rättvisa arbetsvillkor
- Rätt till trygga och sunda arbetsförhållanden
- Rätt till rimlig lön
- Rätt att bilda och ansluta sig till fackföreningar
- Kollektiv förhandlingsrätt
- Barns och ungas rätt till skydd
- Kvinnliga arbetstagares rätt till skydd under graviditet och vid förlossning
- Rätt till yrkesvägledning
- Rätt till yrkesutbildning
- Rätt till hälsoskydd

Rättigheter som ingår i stadgan 2

- Rätten till social trygghet
- Rätt till socialunderstöd och medicinsk hjälp
- Rätt till socialservice
- Rätt till ett självständigt liv, anpassning till samhället och social delaktighet för personer med funktionsnedsättning
- Familjens rätt till socialt, juridiskt och ekonomiskt skydd
- Barns och ungas rätt till socialt, juridiskt och ekonomiskt skydd
- Rätt att förvärvsarbeta på en annan fördragsslutande stats område
- Gästarbetares och deras familjers rätt till skydd och stöd
- Rätt till likvärdiga möjligheter och lika bemötande i frågor med anknytning till arbete och yrke, utan diskriminering på grund av kön
- Rätt till information och gemensamma förhandlingar

Rättigheter som ingår i stadgan 3

- Rätt att delta i beslut som gäller arbetsförhållandena och arbetsmiljön samt förbättringen av dem
- Äldre personers rätt till socialt skydd
- Rätt till skydd i samband med att en anställning upphör
- Arbetstagarnas rätt att trygga sina fordringar i situationer där arbetsgivaren är insolvent
- Rätt till människovärdigt bemötande i arbetet
- Rätt till likvärdiga möjligheter och lika bemötande för arbetstagare med familj
- Arbetstagarnas företrädares rätt till skydd i företaget och deras möjligheter att agera
- Rätt att få information och förhandla i samband med massuppsägningar
- Rätt till skydd mot fattigdom och social utslagning
- Rätt till bostad

Övervakning

- Efterlevnaden övervakas av den Europeiska kommittén för sociala rättigheter
- Övervakningen grundar sig på medlemsstaternas redogörelser och rapporter
 - I kommitténs slutsatser bedöms om en medlemsstats nationella lagstiftning och myndighetspraxis uppfyller de uppställda kraven
 - Slutsatserna behandlas av ER:s ministerkommitté, som kan ge medlemsstaterna rekommendationer för utveckling av lagstiftning och myndighetspraxis. Rekommendationerna är inte juridiskt bindande, men de har stor vikt (soft law)
- Det finns särskilda bestämmelser om organisationers möjlighet att anföra klagomål hos kommittén. Privatpersoner kan inte anföra klagomål.

Funktioner med anknytning till hälsa och medicin

IHMISOIKEUSKESKUS
MÄNNISKORÄTTSCENTRET
HUMAN RIGHTS CENTRE

Funktioner med anknytning till hälsa och medicin

- Konvention angående skydd av de mänskliga rättigheterna och människans värdighet med avseende på tillämpningen av biologi och medicin, den s.k. Oviedokonventionen, är den enda internationellt bindande konventionen inom biomedicinen
 - Parterna i konventionen "ska skydda alla människors värde och identitet och utan diskriminering garantera respekt för allas integritet och andra rättigheter och grundläggande friheter med avseende på tillämpningen av biologi och medicin"
- ER har också annan verksamhet som bl.a. främjar folkhälsan och läkemedelssäkerheten samt reglerar organtransplantationer

Användbara källor och länkar

Information om Europarådets människorättssystem

- Europarådet:
<http://www.coe.int>
- Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna:
<http://www.echr.coe.int>
- Finlands ständiga representation vid Europarådet:
<http://www.finlandcoe.fr/Public/Default.aspx>

IHMISOIKEUSKESKUS
MÄNNISKORÄTTSCENTRET
HUMAN RIGHTS CENTRE

Människorättscentret/Riksdagens justitieombudsmans kansli

FI-00102 Riksdagen – Helsingfors

Tfn: 09-4321

www.manniskorattscentret.fi

ihmisoikeuskeskus@eduskunta.fi

www.facebook.com/Ihmisoikeuskeskus